

1.11. Tarptautinių sankcijų pažeidimas muitinės veikloje: naujausia Lietuvos teismų praktika

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos

Viešosios teisės institutas

Erika Pudžmytė

El. paštas erika.pudzmyte@mruni.eu

DOI: 10.13165/LT-24-01-11

Santrauka. *Atsakomybės už tarptautinių sankcijų pažeidimą taikymas Lietuvos Respublikoje tapo aktualus tik pastaraisiais metais, priėmus daugiau sankcijų Rusijos Federacijai ir Baltarusijos Respublikai, todėl teismų praktikos analizė yra itin reikalinga ir reikšminga tolesniam šios atsakomybės taikymui. Šiuo metu Lietuvos Respublikoje už tarptautinių sankcijų pažeidimą dažniausiai taikoma administracinė atsakomybė, todėl teismų praktikos dėl baudžiamosios atsakomybės už tarptautinių sankcijų pažeidimą taikymo nėra. Teismų praktikos dėl administracinės atsakomybės už tarptautinių sankcijų pažeidimą taikymo taip pat negausu, tačiau esama teismų praktika, kuri formuojasi nuo 2023 m. balandžio 15 d. esminių teisinio reglamentavimo pokyčių, susijusių su administracine atsakomybe už tarptautinių sankcijų pažeidimą, yra itin svarbi muitinės veikloje sprendžiant subjekto kaltės ar turto konfiskavimo klausimą.*

Reikšminiai žodžiai: *tarptautinių sankcijų pažeidimas, ribojamosios priemonės, muitinės veikla, subjekto kaltė, turto konfiskavimas, teismų praktika.*

Įvadas

2022 m. vasario 24 d. Rusijos Federacijos pradėta plataus masto karinė agresija prieš Ukrainą ir jos žmones tapo tikru iššūkiu Europos Sąjungai (toliau – ES). ES, skatinama būtinybės nutraukti Ukrainos civilių gyventojų atžvilgiu vykdomus pažeidimus ir užkirsti kelią įžūliams Rusijos bandymams naikinti Ukrainos teritorinį vientisumą, suverenitetą ir autonomiją pažeidžiant tarptautinę teisę, reagavo priimdama rekordiškai daug sankcijų, dar vadinamų ribojamosiomis priemonėmis. Reikia pažymėti, kad ES sankcijos yra viena pagrindinių reagavimo į pasaulinius iššūkius priemonių, skirtų tarptautinės taikos ir saugumo puoselėjimui bei vystymui užtikrinti, už kurių įgyvendinimą ir vykdymą visų pirma atsakingos valstybės narės.

Šiandien tarptautinių sankcijų pažeidimas yra vienas didžiausių iššūkių bei grėsmių tarptautinės taikos ir saugumo užtikrinimui ir ES bendrų vertybių puoselėjimui. Tenka pripažinti, kad šiuo metu valstybės narės su tarptautinių sankcijų pažeidimu kovoja skirtingomis teisinėmis priemonėmis, skirtingai apibrėžia tarptautinių sankcijų pažeidimą ir taiko skirtingą teisinę

atsakomybę¹. Akivaizdu, kad toks nevienodas teisinis reguliavimas trukdo nuosekliai taikyti ES sankcijų politiką ir kelia grėsmę tarptautinės taikos ir saugumo išsaugojimui ir puoselėjimui, nes sankcijų pažeidėjai gali ieškoti palankesnio teisinio reglamentavimo ir daryti teisės pažeidimus toje valstybėje narėje, kurioje teisinė atsakomybė yra švelniausia.

Lietuvos Respublikoje įtvirtinta administracinė ir baudžiamoji atsakomybė už tarptautinių sankcijų pažeidimą. Vis dėlto reikia pažymėti, kad atsakomybės už tarptautinių sankcijų pažeidimą taikymas Lietuvoje tapo aktualus tik pastaraisiais metais, priėmus daugiau sankcijų Rusijos Federacijai ir Baltarusijos Respublikai, ir tapo tikru iššūkiu valstybės kompetentingoms institucijoms, įskaitant Lietuvos Respublikos muitinę², kuri yra viena svarbiausių valstybės institucijų, užtikrinančių ES sankcijų Lietuvoje įgyvendinimą ir vykdymą, ir kurios veikloje dažniausiai susiduriama su administracinės ir baudžiamosios atsakomybės už tarptautinių sankcijų pažeidimą praktiniu taikymu.

Siekiant efektyvios ES sankcijų politikos, 2023 m. Lietuvoje buvo padaryta pagrindinių teisinio reglamentavimo pokyčių, susijusių su administracine ir baudžiamąja atsakomybe už tarptautinių sankcijų pažeidimą. Nuo 2023 m. balandžio 15 d. papildžius nacionalinį teisinį reguliavimą galimybe Lietuvos Respublikos teisės aktais nustatyti ribojamąsias priemones³, atitinkamai buvo pakeistas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 123¹ straipsnis⁴ ir Administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) 515 straipsnis⁵, numatant atsakomybę ne tik už tarptautinių sankcijų, bet ir už Lietuvos Respublikos teisės aktuose nustatytų ribojamųjų priemonių pažeidimą. Taip pat nuo 2023 m. balandžio 15 d. ANK 515 straipsnyje įtvirtinta juridinio asmens vadovo ar kitų atsakingų asmenų atsakomybė, numatyta administracinė atsakomybė už pakartotinius administracinius nusižengimus ir turto konfiskavimo galimybė. Šie esminiai pakeitimai buvo grindžiami tuo, kad ANK nustatyta atsakomybė nepakankama asmenims atgrasyti nuo Lietuvos Respublikoje įgyvendinamų tarptautinių sankcijų pažeidinėjimo,

1 Šiuo metu vienoje valstybėje narėje už tarptautinių sankcijų pažeidimą taikoma baudžiamoji atsakomybė, kitoje – administracinė ir baudžiamoji atsakomybė, trečioje – tik administracinė atsakomybė. Plačiau žr. European Union Agency for Criminal Justice Cooperation, „Prosecution of sanctions (restrictive measures) violations in national jurisdictions: a comparative analysis“, (2021), https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/assets/genocide_network_report_on_prosecution_of_sanctions_restrictive_measures_violations_23_11_2021.pdf.

2 Lietuvos Respublikos muitinės duomenimis, nuo 2022 m. kovo mėn. už ANK 515 straipsnyje numatyto nusižengimo padarymą surašomų protokolų skaičius nuosekliai didėjo: kovą – 4, balandį – 19, gegužę – 14, birželį – 65, liepą – 93, rugpjūtį – 110, rugsėjį – 136, spalį – 140, lapkritį – 90 protokolų. 2022 m. kovo–lapkričio mėnesiais muitinėje surašytas 671 protokolas. Plačiau žr. Aiškinamajame rašte dėl Lietuvos Respublikos tarptautinių sankcijų įstatymo Nr. XIV-1020 pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 123¹ straipsnio pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 515 straipsnio pakeitimo įstatymo projektų, TAR, 2023-03-09, Nr. XIVP-2493.

3 Įsigaliojus naujos redakcijos Lietuvos Respublikos tarptautinių sankcijų įstatymui, šalia sąvokos „tarptautinės sankcijos“ įtvirtinta nauja sąvoka „ribojamosios priemonės“. Plačiau žr. Lietuvos Respublikos tarptautinių sankcijų įstatyme (suvestinė redakcija nuo 2023-04-15), TAR, 2004-04-22, Nr. IX-2160.

4 Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 123-1 straipsnio pakeitimo įstatymas, TAR, 2023-03-30, Nr. XIV-1866.

5 Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 29, 515 ir 589 straipsnių pakeitimo įstatymas, TAR, 2023-03-30, Nr. XIV-1867.

fiziniai ir juridiniai asmenys vis tiek mėgina išvengti taikomų ribojimų. Be to, nustačius tarptautinių sankcijų pažeidimą, susijusį su prekių importu, eksportu ar tranzitu, pagal galiojančią teisinę reglamentavimą prekės nėra sulaikomos ir konfiskuojamos, o grąžinamos asmeniui – tai sudaro galimybes asmenims pakartotinai mėginti pažeisti tarptautines sankcijas⁶. Taigi naujasis administracinės atsakomybės reglamentavimas, palyginti su senuoju įstatymu, sugriežtino atsakomybę už Lietuvos Respublikoje įgyvendinamų tarptautinių sankcijų pažeidinėjimą ir įtvirtino galimybę ne tik skirti tarptautinių sankcijų pažeidėjams proporcingas, veiksmingas ir atgrasančias administracines baudas, bet ir taikyti efektyvią poveikio priemonę – turto konfiskavimą.

Tenka pripažinti, kad nors Lietuvos Respublikoje numatyta administracinė ir baudžiamoji atsakomybė už tarptautinių sankcijų pažeidimą, šiuo metu Lietuvoje, kaip ir kitose valstybėse narėse, už tarptautinių sankcijų pažeidimą dažniausiai taikoma administracinė atsakomybė. Taigi teismų praktikos, susijusios su šios kategorijos baudžiamosiomis bylomis, nėra. Šiame kontekste reikia pažymėti, kad baudžiamojo persekiojimo už tarptautinių sankcijų pažeidimą vaidmuo vis didėja, juolab kad Europos Sąjungos Taryba 2022 m. lapkričio 28 d. priėmė sprendimą⁷ įtraukti ribojamųjų priemonių pažeidimą į ES nusikaltimų sričių, išvardytų Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 83 straipsnio 1 dalyje, sąrašą greta terorizmo, prekybos žmonėmis bei seksualinio moterų ir vaikų išnaudojimo, neteisėtos prekybos narkotikais, neteisėtos prekybos ginklais, pinigų plovimo, korupcijos, mokėjimo priemonių klastojimo, kompiuterinių nusikaltimų ir organizuoto nusikalstamumo. Priėmus šį sprendimą, Europos Parlamentas ir Europos Sąjungos Taryba 2024 m. balandžio 24 d. priėmė Direktyvą (ES) 2024/1226⁸ dėl nusikalstamų veikų apibrėžties ir sankcijų už Sąjungos ribojamųjų priemonių pažeidimą, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2018/1673. Šia direktyva valstybės narės įpareigojamos pagal savo nacionalinę teisę ES ribojamųjų priemonių pažeidimą laikyti nusikalstama veika, atsižvelgiant į direktyvoje nustatytas būtiniausias taisykles dėl nusikalstamų veikų apibrėžties ir sankcijų už tų Sąjungos ribojamųjų priemonių pažeidimą. Valstybės narės šią direktyvą į nacionalinę teisę privalo perkelti iki 2025 m. gegužės 21 d.

Reikia pripažinti, kad šie sprendimai rodo aiškią ES poziciją tarptautinių sankcijų vykdymą stiprinti griežčiausiomis, t. y. baudžiamosios teisės, priemonėmis. Dabartinėmis aplinkybėmis, plečiantis tarptautinių sankcijų taikymo Rusijos Federacijai ir kitoms valstybėms, teikiančioms paramą šaliai agresorei, mastui ir tuo pačiu metu daugėjant sankcijų apėjimo atvejų, šie sprendimai vertinami teigiamai – visoje ES suderinus ribojamųjų priemonių pažeidimo apibrėžtis ir minimalias sankcijas, galima tikėtis efektyvesnio sankcijų įgyvendinimo ir vykdymo.

6 Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos tarptautinių sankcijų įstatymo Nr. XIV-1020 pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 123¹ straipsnio pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 515 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu, TAR, 2023-03-09, Nr. XIVP-2493.

7 2022 m. lapkričio 28 d. Tarybos sprendimas (ES) 2022/2332 dėl Sąjungos ribojamųjų priemonių pažeidimų laikymo viena iš nusikaltimų sričių Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 83 straipsnio 1 dalies tikslais, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022D2332>.

8 2024 m. balandžio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/1226 dėl nusikalstamų veikų apibrėžties ir sankcijų už Sąjungos ribojamųjų priemonių pažeidimą, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2018/1673, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401226.

Nors šiuo metu Lietuvos Respublikoje už tarptautinių sankcijų pažeidimą dažniausiai taikoma administracinė atsakomybė, teismų praktikos dėl administracinės atsakomybės už tarptautinių sankcijų pažeidimą taikymo atvejų taip pat nėra gausu, tačiau 2024 m. teismų praktika, susijusi su 2023 m. balandžio 15 d. priimtais esminiais teisinio reglamentavimo pokyčiais – traukiamų administracinės atsakomybės asmenų rato išplėtimu ir įtvirtinta turto konfiskavimo galimybe, muitinės veikloje yra itin reikšminga sprendžiant subjekto kaltės ar turto konfiskavimo klausimą. Taigi neišvengiamai artėjant teisinio reglamentavimo pokyčiams ir atsižvelgiant į tai, kad atsakomybės už tarptautinių sankcijų pažeidimą taikymas Lietuvos Respublikoje yra gana naujas dalykas ir šioje srityje teismų praktika dar tik formuojasi, būtina apžvelgti pirmąją teismų praktiką ir išsiaiškinti jos kryptį.

Šio straipsnio pagrindinis tikslas – išanalizuoti 2024 m. naujausią ir aktualiausią teismų praktiką administracinėse bylose dėl subjekto kaltės nustatymo ir turto konfiskavimo taikymo ir nustatyti kriterijus, kuriais vadovaujantis nustatoma subjekto kaltė ir taikomas turto konfiskavimas. Siekiant išsikelto tikslo straipsnyje taikomi loginis analitinis, sisteminės analizės, lingvistinis ir apibendrinimo metodai.

1.11.1. Teismų praktika administracinėse bylose nustatant subjekto kaltę

Pagal šiuo metu galiojančio ANK 515 straipsnio 1 dalį Lietuvos Respublikoje įgyvendinamų tarptautinių sankcijų arba Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatytų ribojamųjų priemonių pažeidimas užtraukia baudą asmenims nuo dviejų šimtų iki šešių tūkstančių eurų ir juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims – nuo šešių šimtų iki šešių tūkstančių eurų. ANK 515 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad šio straipsnio 1 dalyje numatytas administracinis nusižengimas, padarytas pakartotinai, užtraukia baudą asmenims nuo dviejų tūkstančių iki šešių tūkstančių eurų ir juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims – nuo keturių tūkstančių iki šešių tūkstančių eurų. ANK 515 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad už šio straipsnio 1, 2 dalyse numatytus administracinius nusižengimus gali būti skiriamas administracinio nusižengimo padarymo įrankio, priemonės, taip pat prekių arba lėšų, kurios buvo nusižengimo dalykas ar veiklos rezultatas, konfiskavimas⁹.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad ANK nėra normos, analogiškos įtvirtintajai BK 16 straipsnio 4 dalyje, pagal kurią asmuo baudžiamas už nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymą dėl neatsargumo tik BK specialiojoje dalyje atskirai nustatytais atvejais. Tai reiškia, kad visi administraciniai nusižengimai gali būti padaromi tiek tyčia, tiek dėl neatsargumo, išskyrus tuos atvejus, kai pagal sudėties konstrukciją akivaizdu, kad tas administracinis nusižengimas gali būti padaromas tik tam tikra kaltės forma¹⁰. ANK 515 straipsnyje nėra numatyta jokių šio

9 Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas (suvestinė redakcija nuo 2023-04-15), TAR, 2015-06-25, Nr. XII-1869.

10 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 23 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-36-387/2021.

administracinio nusižengimo požymių, iš kurių turinio būtų galima spręsti apie administracinės atsakomybės taikymą tik už tyčinius tarptautinių sankcijų pažeidimus, todėl pagrįstai galima teigti, kad šis administracinis nusižengimas padaromas tiek tyčia, tiek dėl neatsargumo.

ANK 515 straipsnyje nustatytos teisės normos yra blanketinio pobūdžio, t. y. jų dispozicija nurodo bendrą pareigą, kurios konkretaus teisinio santykio dalyviai privalo laikytis, tačiau šios pareigos turinio nedetalizuoja, nukreipdama į kitus reglamentuojamam teisiniam santykiui aktualius norminius aktus, kuriuose įtvirtintų konkrečių normų pažeidimas ir užtraukia atsakomybę pagal aptariamą ANK straipsnį¹¹. Lietuvos Respublikos tarptautinių sankcijų įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad Lietuvos Respublikoje įgyvendinamų tarptautinių sankcijų šio įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka privalo laikytis ir jas įgyvendinti visi fiziniai ir juridiniai asmenys¹². Vis dėlto tenka pripažinti, kad, esant dabartinei situacijai dėl priimtų didelės apimties sankcijų Rusijos Federacijai ir Baltarusijos Respublikai, itin plačiam draudžiamų prekių, kurias draudžiama įvežti į ES ar iš jos išvežti, sąrašui ir atsižvelgiant į tai, kad tarptautines sankcijas įgyvendinantys teisės aktai yra sudėtingi, juose numatoma išimčių ir pereinamieji laikotarpiai, praktikoje gali pasitaikyti atvejų, kai asmenys, saistomi prievolių muitinei, skirtingai interpretuodami tarptautines sankcijas įgyvendinančius teisės aktus sąžiningai klysta dėl gabenamų prekių, įsitikinę, kad šios prekės nėra sankcionuotos. Tokiu atveju pagrįstai kyla klausimas, kokiais kriterijais vadovaujantis praktikoje nustatoma subjekto kaltė, juolab kad šis administracinis nusižengimas gali būti padaromas dėl neatsargumo.

Administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-50-806/2024¹³ buvo nagrinėjamas muitinės apeliacinis skundas dėl pirmosios instancijos teismo nutarties, kuria muitinės nutarimas administracinio nusižengimo byloje buvo panaikintas ir administracinio nusižengimo teiseną, pradėta A. S. pagal ANK 515 straipsnio 1 dalį, nutraukta. A. S. buvo nubausta už tai, kad, būdama muitinės tarpininko atstovė, 2023 m. gegužės 23 d. pateikė muitinei TIR knygelę, kurioje buvo nurodytos prekės, kurių gavėja – Rusijos Federacijoje registruota įmonė ir kurios įtrauktos į 2014 m. liepos 31 d. Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 dėl ribojamųjų priemonių atsižvelgiant į Rusijos veiksmus, kuriais destabilizuojama padėtis Ukrainoje, XXIII priedo C dalį (2023 m. balandžio 27 d. reglamento redakcija). Muitinė, nesutikdama su pirmosios instancijos teismo padaryta išvada, kad nagrinėjamu atveju A. S. veiksmuose nėra kaltės – nei tyčios, nei neatsargumo, nurodė, kad vykdant tranzito (TIR) procedūrą A. S., užpildydama ir pateikdama tranzito deklaraciją muitinei, turėjo įsitikinti, jog prekėms nėra taikomos ES ribojamosios priemonės, tačiau to nepadarė.

Apeliacinės instancijos teismas muitinės skundo netenkinio ir nurodė aplinkybes, į kurias atsižvelgė konstatuodamas, jog byloje nenustatyta, kad A. S. veikė tyčine ar neatsargia kaltės

11 Klaipėdos apygardos teismo 2024 m. gruodžio 5 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-232-651/2024.

12 Lietuvos Respublikos tarptautinių sankcijų įstatymas, *supra note*, 3.

13 Vilniaus apygardos teismo 2024 m. vasario 28 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-50-806/2024.

forma. Nagrinėjamu atveju teismas atsižvelgė į trumpą laiko tarpą, praėjusį nuo pereinamojo laikotarpio pabaigos iki administracinio nusižengimo protokolo surašymo dienos (beveik du mėnesiai) (kiek tai susiję su XXIII priedo C dalyje išvardytomis prekėmis, 1 ir 2 dalyse nustatyti draudimai netaikomi sutarčių, sudarytų anksčiau nei 2023 m. vasario 26 d., ir papildomų sutarčių, būtinų tokioms sutartims įvykdyti, vykdymui iki 2023 m. kovo 27 d., kaip nustatyta reglamento 3k straipsnio 3c dalyje), į TARIC sistemoje esančius duomenis, kuriais remiantis tokių prekių eksportas galimas po kontrolės, t. y. pateiktoms prekėms yra taikomi ribojimai, o ne imperatyvūs draudimai ir jų eksportas į Rusijos Federaciją leidžiamas po patikrinimo, atliekant ribojamųjų prekių kontrolę. Apeliacinės instancijos teismas, vertindamas A. S. veiksmus, taip pat atsižvelgė į tai, kad A. S. tranzito deklaracijoje pateikė teisingą informaciją, tikrino, ar nepažeidžiamas galimas sankcijų taikymas, įvesdama prekių KN kodą į TARIC sistemą, ir atkreipė dėmesį į tai, kad A. S. analogiškomis prekėms dokumentus pildė ir muitinei teikė anksčiau, t. y. 2023 m. balandžio 18 d., ir jos buvo išleistos iš Europos Sąjungos teritorijos į Rusijos Federaciją, nenustačius jokių neatitikimų.

Pažymėtina, kad nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teismas, vertindamas A. S. kaltę, atsižvelgė ne tik į A. S., bet ir į muitinės veiksmus, kurie buvo įvertinti A. S. naudai. Šiuo atveju teismas atkreipė dėmesį į tai, kad 2023 m. gegužės 23 d. tikrindami prekes eksporto muitinės įstaigoje muitinės pareigūnai jokių neatitikimų nenustatė ir prekes išleido, o tai, kad šioms prekėms taikomos sankcijos, buvo nustatyta tik 2023 m. gegužės 26 d. atlikus pakartotinį patikrinimą Lavoriškių kelio poste, t. y. išvežimo muitinės įstaigoje. Apeliacinės instancijos teismas pritarė pirmosios instancijos išvadai, jog nagrinėjamu atveju vien aplinkybių, kad A. S. turi šioje srityje specialių žinių (yra muitinės tarpininko atstovė), o prekės turėjo būti eksportuojamos į Rusijos Federaciją, nepakanka jos kaltei konstatuoti pagal ANK 515 straipsnio 1 dalį, ir, atsižvelgiant į tai, kad gabenamoms prekėms yra taikomi ribojimai, o ne imperatyvūs draudimai, A. S. galėjo sąžiningai klysti ir turėjo pagrindą manyti, kad šios prekės po muitinės įstaigos kontrolės galės būti eksportuojamos į Rusijos Federaciją.

Svarbu pažymėti, kad nagrinėjant šią bylą pirmojoje instancijoje buvo iškeltas klausimas dėl A. S., kaip subjekto, tinkamumo atsakyti pagal ANK 515 straipsnį. Pareiškėjas nurodė, kad A. S. yra nepagrįstai surašytas administracinio nusižengimo protokolas pagal ANK 515 straipsnio 1 dalį, nes pagal susiformavusią teismų praktiką muitinės tarpininkai, pildantys deklaracijas, yra traukiami administracinėn atsakomybėn pagal atitinkamas ANK 212 ar 213 straipsnio dalis.

Šiuo atveju pirmosios instancijos teismas išaiškino, jog ANK pakeitimu išplėtus asmenų, kuriems gali būti taikoma ši teisės norma, ratą, nustatant, kad už ANK 515 straipsnio 1 dalyje numatyto administracinio nusižengimo padarymą atsako ir juridiniai asmenys bei kiti atsakingi asmenys, atstovavimo muitinėje paslaugas teikiantys asmenys gali būti traukiami administracinėn atsakomybėn pagal šį straipsnį kaip atitinkantys minėto administracinio nusižengimo subjekto požymius, todėl A. S., kaip tarptautinėje prekių tiekimo grandinėje dalyvaujantis asmuo (muitinės

tarpininko atstovė), atitinka nagrinėjamo administracinio nusižengimo subjekto požymius¹⁴.

Kitoje administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-1-976/2024¹⁵ buvo nagrinėjamas muitinės prašymas atnaujinti Ž. G. administracinio nusižengimo bylą ir panaikinti apylinkės teismo nutarimą ir apygardos teismo nutartį. Nagrinėjamu atveju asmuo, kaip vežėjo atstovas, buvo nubaustas pagal ANK 515 straipsnio 1 dalį už tai, kad iš Lietuvos Respublikos į Rusijos Federaciją per muitinės postą gabeno prekes, pažeisdamas 2022 m. balandžio 8 d. Tarybos reglamento (ES) 2022/576, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 833/2014 dėl ribojamųjų priemonių atsižvelgiant į Rusijos Federacijos veiksmus, kuriais destabilizuojama padėtis Ukrainoje, 3k straipsnio 1 dalį. Muitinė prašyme atnaujinti administracinio nusižengimo bylą nurodė, kad Ž. G. atitiko ANK 515 straipsnio subjektui keliamus reikalavimus ir veikė nerūpestingai, jis atstovavo vežėjui neįsitikinęs, kokias prekes gavo vežti į Rusijos Federaciją, jas priėmė vežti ir pateikti muitinei. Muitinė pažymėjo, kad Ž. G. yra vairuotojas ir vežėjo atstovas, kuriam keliami didesnio rūpestingumo ir apdairumo reikalavimai: jis turi ne tik išmanyti krovinių gabenimo specifiką, bet ir, kilus klausimų, pats išsiaiškinti prekių statusą, susisiekdamas su muitinės tarpininku, suformavusiu eksporto manifestą, arba darbdaviu, bet to nepadarė.

Nagrinėjamu atveju kasacinės instancijos teismas atmetė muitinės prašymą ir konstatavo, kad Ž. G., kaip vežėjo atstovas, turėjo teisinę pareigą numatyti, jog jo veika gali būti pažeistos tarptautinės sankcijos, nes draudimai ir apribojimai, taikomi pagal reglamentą, buvo teisės aktų nustatyta tvarka paskelbti ir įgijo teisinę galią. Vis dėlto žemesniųjų instancijų teismai, sprenddami dėl Ž. G. galimybės pagal bylos aplinkybes ir asmenines savybes numatyti, kad jis pažeis tarptautines sankcijas, pagrįstai nustatė, kad jis negalėjo to numatyti. Kasacinės instancijos teismas pažymėjo, kad Ž. G. gabentos eksportui į Rusijos Federaciją prekės buvo deklaruotos muitinėje pasinaudojus muitinės tarpininko paslaugomis. Pagal muitinės tarpininko deklaracijas eksporto muitinės įstaiga priėmė sprendimą išleisti prekes eksportuoti. Nors sprendimas išleisti prekes eksportuoti nagrinėjamos bylos kontekste yra susijęs visų pirma su leidimu gabenti prekes į muitinės išvežimo įstaigą, asmeniui, neturinčiam detalių žinių apie muitinės veiklą reglamentuojančius aktus, teisėjų kolegijos nuomone, gali susidaryti pagrįsta nuomonė, kad muitinės procedūros, apimančios ir tarptautinių sankcijų laikymąsi, yra įvykdytos ir gabenant prekes eksportui į Rusiją tarptautinės sankcijos nėra pažeidžiamos. Taigi, kasacinės instancijos teismas, atsižvelgdamas į tai, kad asmuo detaliam neišmanė muitinės veiklą reglamentuojančių teisės aktų, turėjo muitinės sprendimą leisti eksportuoti prekes, sudarantį įspūdį, jog gabenant prekes tarptautinės sankcijos nėra pažeidžiamos, taip pat turėjo ribotas galimybes neklysdamas įsitikinti, kad jo gabenamoms eksportuoti prekėms netaikomos tarptautinės sankcijos, padarė išvadą, kad asmuo, nors ir turėjo teisinę pareigą numatyti, kad dėl jo veikos bus pažeistos tarptautinės sankcijos, pagal veikos

14 Vilniaus regiono apylinkės teismo 2023 m. gruodžio 11 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. II-385-1199/2023.

15 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. sausio 23 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-1-976/2024.

aplinkybes ir savo asmenines savybes negalėjo to numatyti.

Taip pat šioje byloje kasacinės instancijos teismas atkreipė dėmesį į tai, kad, kiek tai susiję su tarptautinių sankcijų pažeidimu, įstatymų leidėjas ANK 515 straipsnyje neįtvirtino kokių nors nuostatų, rodančių, kad pagal ANK 515 straipsnį galinčiam atsakyti asmeniui keliami didesnio rūpestingumo reikalavimai išmanyti jo veiklą reglamentuojančius teisės aktus, palyginus su kitais asmenimis. Dėl to išvada dėl asmens kaltės turi būti daroma pagal bendrąsias neatsargios kaltės nustatymo taisykles.

Taigi, kaip teisingai pažymėjo kasacinės instancijos teismas, ANK 515 straipsnyje nėra įtvirtinta, kad pagal ANK 515 straipsnį galinčiam atsakyti asmeniui keliami didesnio rūpestingumo reikalavimai išmanyti jo veiklą reglamentuojančius teisės aktus, palyginus su kitais asmenimis. Visgi tenka pripažinti, kad tarptautinėje prekių tiekimo grandinėje dalyvauja ne tik asmuo, kuris tiesiogiai pateikia prekes muitinei, bet ir kiti asmenys (prekių savininkas, ekspeditorius, muitinės tarpininkas ir kt.), kurių vaidmuo tarptautinėje prekių tiekimo grandinėje gali būti skirtingas, dėl to muitinės veiklą reglamentuojančių teisės aktų išmanymas gali būti svarbi aplinkybė nustatant subjekto kaltę. Pavyzdžiui, kalbant apie muitinės tarpininko atstovų ir jų atsakomybės ribas, nuoseklioje teismų praktikoje akcentuota, jog muitinės tarpininko atstovui, įgijusiam specialių žinių šioje srityje, keliami didesni rūpestingumo ir apdairumo reikalavimai¹⁶.

Administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-293-1035/2024¹⁷ apeliacinės instancijos teisme buvo nagrinėjamas administracinė atsakomybėn patraukto asmens muitinės tarpininko atstovės O. S. atstovo apeliacinis skundas dėl O. S. nubaudo už tai, kad ji, atstovaudama prekių siuntėjui, pateikė eksporto deklaraciją prekių išvežimui iš Sąjungos muitų teritorijos į Rusijos Federaciją. Nagrinėjamu atveju nustatyta, kad eksporto deklaracija prekių išvežimui iš Sąjungos muitų teritorijos į Rusijos Federaciją buvo pateikta dėl prekių, kurias pagal Reglamento (ES) Nr. 833/2014 3k straipsnį draudžiama tiesiogiai ar netiesiogiai parduoti, tiekti, perduoti ar eksportuoti bet kuriam fiziniam ar juridiniam asmeniui, subjektui ar organizacijai Rusijoje arba naudojimui Rusijoje (3k straipsnio 1 dalis) ir tiesiogiai ar netiesiogiai teikti techninę pagalbą, tarpininkavimo paslaugas arba kitas paslaugas, susijusias su 1 dalyje nurodytomis prekėmis ir technologijomis ir su tų prekių bei technologijų tiekimu, gamyba, technine priežiūra ir naudojimu (3k straipsnio 2 dalies a punktas). O. S. atstovas nesutikdamas su pirmosios instancijos teismo sprendimu nurodė, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai nustatė subjektyviąją pusę (kaltę) O. S. veiksmuose dėl tarptautinių sankcijų pažeidimo, nes O. S. ginčo prekę klasifikavo pagal prekės siuntėjo pateiktus duomenis ir informaciją. Taip pat O. S. atstovas pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismas neatsižvelgė į teismo posėdyje pateiktus Italijos bendrovės vadovo parodymus, kad jis pakeitė prekės kodą, kuris yra deklaruotas muitinės dokumentuose, prekių gavėjos Rusijos

16 Vilniaus apygardos teismo 2023 m. vasario 21 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-52-1035/2023.

17 Vilniaus apygardos teismo 2024 m. rugsėjo 25 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-293-1035/2024.

Federacijos bendrovės prašymu ir informaciją apie pakeistą prekės kodą nuslėpė nuo O. S., todėl, jo vertinimu, tam asmeniui ir turi būti taikoma atsakomybė už tarptautinių sankcijų pažeidimus.

Nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teismas atmetė O. S. atstovo apeliacinį skundą ir nurodė, kad šiuo atveju atsakomybę dėl neteisingai deklaracijoje nurodyto prekės kodo nepagrįstai bandoma perkelti prekės eksportuotojui, nurodžiusiam prekių KN kodą prekės dokumentuose, tačiau vien tai savaime dar nesudaro pagrindo atleisti O. S. nuo administracinės atsakomybės. Šiuo atveju teismas konstatavo, kad aptariamoje situacijoje O. S. nebuvo pakankamai atidi ir rūpestinga, nesiėmė visų reikiamų priemonių teisingiems prekių kodams nustatyti, rėmėsi eksportuotojo pateiktais dokumentais, kuriuose buvo nurodytas prekių nomenklatūrinis kodas, nors turėjo galimybę prekę klasifikuoti tinkamai. Visi reikalingi dokumentai, kuriais, be kita ko, rėmėsi ir Vilniaus teritorinė muitinė, konstatuodama netinkamo kodo nurodymą, jai buvo prieinami. Be to, teisės aktų nuostatose numatoma galimybė deklarantams prekes apžiūrėti ar kitaip patikrinti (suskaičiuoti, pasverti, išmatuoti, atlikti kitus veiksmus, reikalingus prekių kiekybinėms ir kokybinėms charakteristikoms nustatyti), taip pat imti pavyzdžius (mėginius), jeigu kyla abejonių dėl prekių klasifikavimo teisingumo. Taigi, esant nurodytoms aplinkybėms, apeliacinės instancijos teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, jog nagrinėjamu atveju O. S. veikė neatsargia kaltės forma dėl nerūpestingumo, t. y. ji, nors ir nenumatė, kad dėl jos veiksmų gali kilti neigiamų padarinių, pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes galėjo ir turėjo tai numatyti.

Taip pat šioje byloje apeliacinės instancijos teismas pritarė muitinės argumentams, kad O. S. muitinės tarpininkavimo srityje turi pakankamai darbo patirties, todėl privalo puikiai išmanyti muitinės procedūras, prekių deklaravimo tvarką, teisės aktus, reglamentuojančius šią tvarką, ir imtis visų įmanomų priemonių, kad muitinės procedūros būtų įvykdytos tinkamai, nes jai, kaip muitinės tarpininko atstovei, priešingai nei prekių siuntėjui ir eksportuotojui, kuriam aktualu kuo greičiau parduoti savo prekes ir įvykdyti sutartį, keliami didesni rūpestingumo ir apdairumo reikalavimai.

Toliau analizuojant teismų praktiką, susijusią su subjekto kaltės nustatymu, paminėtina administracinė byla Nr. eAN2-36-365/2024¹⁸, kurioje apeliacine tvarka buvo nagrinėjamas administracinėn atsakomybėn patraukto asmens O. K. atstovės skundas. Šioje byloje O. K. buvo nubaus-tas už tai, kad į Europos Sąjungos teritoriją siekė importuoti draudžiamas linų granules, t. y. atvykęs į muitinės postą pateikė dokumentus, kuriuose buvo nurodyta, kad gabenamos kuro granulės iš linų (KN kodas 1404). Atliekant muitinį dokumentų ir krovinio tikrinimą pareigūnams kilo įtarimas, kad deklaracijoje pateikti neteisingi duomenys, t. y. neteisingai nurodytas prekės kodas ir prekės aprašymas, todėl buvo paimtas prekių mėginys. Gavus prekių klasifikavimo aktą nustatyta, jog prekės deklaruotos neteisingai, t. y. jos turėjo būti deklaruotos KN 4401 kategorijoje. Taigi O. K. gabendamas tokį krovinį pažeidė 2022 m. kovo 2 d. Tarybos reglamento (ES) Nr. 2022/355, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 765/2006 dėl ribojamųjų priemonių atsižvelgiant

18 Vilniaus apygardos teismo 2024 m. vasario 7 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. eAN2-36-365/2024.

į padėtį Baltarusijoje, X priedą dėl 1o straipsnio, gabendamas krovinį, kurio KN kodas 44, į Lietuvos Respubliką ir ANK 515 straipsnio 1 dalį.

Nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teismas pritarė pirmosios instancijos teismo išvadoms, jog nusižengimas padarytas neatsargia kaltės forma, dėl asmens nerūpestingumo, ir apeliacinį skundą atmetė. Apeliacinis teismas grįsdamas savo išvadą dėl O. K. kaltės atsižvelgė į tai, kad O. K. pirmosios instancijos teisme nurodė, jog žinojo, kad medienos gaminių iš Baltarusijos vežti negalima, todėl pirko granules iš linų, nes buvo tikras, kad tai augalinės kilmės medžiaga ir jokie draudimai jai netaikomi, tačiau nesiekė išsiaiškinti, koku kombinuotosios nomenklatūros kodu jo įsigytos prekės turėtų būti klasifikuojamos. Taip pat teismas atkreipė dėmesį į tai, kad per administracinio nusižengimo bylos nagrinėjimą O. K., priešingai, nei tvirtina apeliaciniame skunde, nurodė, kad reglamente netikrino, ar tokiai prekei taikomi draudimai. Be to, O. K. nurodė, jog ne pirmą kartą kirto Lietuvos Respublikos valstybinę sieną, t. y. vyko į Baltarusiją ir iš ten gabeno prekes, o tokias granules vežė antrą kartą; pirmą kartą muitinės pareigūnai jokių pretenzijų dėl gabenamo krovinio jam nereiškė, o nagrinėjamu atveju, išvažiuodamas iš Lietuvos Respublikos, jis teiravosi muitinės pareigūno, ar linų granules galima vežti, ir buvo informuotas, kad tai nėra draudžiama. Teismas konstatavo, kad tokie apelianto parodymai liudija, jog prekes jis iš Baltarusijos pirko ir į Lietuvą importavo periodiškai. Nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teismas pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad asmuo, norėdamas gabenti konkrečią prekę, turėtų iš anksto pasidomėti, ar tai prekei netaikomi įvežimo ribojimai, kreipdamasis raštu ar telefonu į Muitinės departamentą, kurio įgaliotieji pareigūnai galėtų suteikti konsultaciją ir asmeniui išaiškinti, kuriai kategorijai priskiriama jo nurodoma prekė.

Svarbu pažymėti, jog šiame teismo sprendime akcentuota, kad, esant dabartinei situacijai dėl taikomų didelės apimties sankcijų Rusijos Federacijai ir Baltarusijos Respublikai ir itin plačiam draudžiamų įvežti į Europos Sąjungos teritoriją prekių sąrašui, asmuo, kuris neįsitikinęs dėl vienokių ar kitokių prekių gabenimo teisėtumo veža tokias prekes, prisiima riziką dėl konkrečios prekės įvežimo teisėtumo.

Taigi, iš nurodytų teismo sprendimų matyti, kad teismas sprenddamas dėl asmens kaltės atsižvelgia į kiekvieno asmens konkrečius veiksmus, jų pobūdį, intensyvumą, būdą, pastangas juos darant, situaciją, kuriai esant tie veiksmai buvo padaryti, asmens vaidmenį tarptautinėje prekių tiekimo grandinėje, muitinės veiklą reglamentuojančių teisės aktų išmanymą, muitinės pareigūnų veiksmus ir pan. Kaip matyti, pirmose dviejose nagrinėtose administracinėse bylose buvo susidariusi situacija, kai eksporto muitinės įstaigoje muitinės pareigūnai, nenustatę neatitikimų, prekes išleido, o prekėms atvykus į išvykimo muitinės įstaigą ir muitinės pareigūnams atlikus pakartotinį patikrinimą prekės buvo sulaikytos. Tokiu atveju ši pareigūnų klaida buvo įvertinama administracinėn atsakomybėn traukiamo asmens naudai, konstatuojant, jog muitinės sprendimas leisti eksportuoti prekes galėjo sudaryti įspūdį, kad gabenant prekes tarptautinės sankcijos nėra pažeidžiamos, todėl atsakomybėn traukiamas asmuo galėjo sąžiningai klysti dėl gabenamų prekių.

Apibendrinus nurodytus teismo sprendimus, galima pagrįstai teigti, jog teismai į subjekto

kaltės nustatymą nežiūri formaliai ir akcentuoja, kad muitinė privalo ištirti visas aplinkybes prieš konstatuodama subjekto kaltę. Taip pat svarbu pažymėti, kad tarptautinėje prekių tiekimo grandinėje dalyvauja ne tik tiesiogiai prekes pateikiantis asmuo, pavyzdžiui, vairuotojas, bet ir kiti asmenys (prekių savininkas, prekių vežėjas, ekspeditorius, atstovavimo muitinėje paslaugas teikiantys asmenys), kurių vaidmuo tarptautinėje prekių tiekimo grandinėje yra skirtingas ir kurių kiekvienas gali skirtingai prisidėti prie tarptautinių sankcijų pažeidimo. Todėl šiame kontekste paminėtina administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-1-976/2024 suformuota kasacinio teismo pozicija, kad nustačius tarptautinių sankcijų pažeidimą muitinė turėtų, remdamasi įstatymais, poįstatymiais teisės aktais, sutartimis, įgaliojimais, kitais teisės aktais ir byloje nustatytais aplinkybėmis, įvertinti kiekvieno iš šių asmenų indėlio pažeidžiant tarptautines sankcijas reikšmingumą ir atsižvelgdama į tai priimti sprendimą dėl kaltojo asmens, priešingu atveju gali susidaryti situacija, kad bus baudžiamas asmuo, kuris nėra atsakingas už tarptautinių sankcijų pažeidimą.

1.11.2. Teismų praktika administracinėse bylose taikant turto konfiskavimą

2023 m. kovo 30 d. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 29, 515 ir 589 straipsnių pakeitimo įstatymu Nr. XIV-1867¹⁹, kuris įsigaliojo nuo 2023 m. balandžio 15 d., ANK 515 straipsnis buvo papildytas 3 dalimi, kurioje nustatyta, kad tiek pirmą kartą, tiek pakartotinai pažeidusiam Lietuvos Respublikoje įgyvendinamas tarptautines sankcijas asmeniui gali būti skiriamas administracinio nusižengimo padarymo įrankio, priemonės, taip pat prekių arba lėšų, kurios buvo nusižengimo dalykas ar veiklos rezultatas, konfiskavimas. Pažymėtina, kad tokios administracinės poveikio priemonės įtvirtinimas sudaro galimybę konfiskuoti ir ne pažeidėjui nuosavybės teise priklausančią turtą (prekes), nes tarptautinėje prekių tiekimo grandinėje dalyvauja ne tik prekių savininkas, bet ir kiti asmenys (prekių vežėjas, ekspeditorius, atstovavimo muitinėje paslaugas teikiantys asmenys), kurie prisideda prie tarptautinių sankcijų pažeidimo²⁰.

Žodžių junginys „gali būti“ iš esmės suponuoja, kad turto konfiskavimo taikymas nėra privalomas ir dėl šios poveikio priemonės sprendžiama kiekvienu atveju individualiai. Šiuo atveju teisės taikytojas turi diskreciją nuspręsti – taikyti šią poveikio priemonę ar ne. Tokiu atveju pagrįstai kyla klausimas, kokiais kriterijais vadovaujantis, nustačius ANK 515 straipsnio pažeidimą, paskiriamas turto konfiskavimas. Iš esamų teismo sprendimų matyti, kad šiuo metu Lietuvos Respublikoje teismų praktika formuojasi ta linkme, kad nustačius ANK 515 straipsnio pažeidimą prekių konfiskavimo taikymo galimybė yra ribota.

Administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-200-348/2024²¹ buvo nagrinėjamas administracinėn atsakomybėn patrauktos K. S. atstovo apeliacinis skundas dėl pirmosios instancijos

19 Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 29, 515 ir 589 straipsnių pakeitimo įstatymas, *supra note*, 5.

20 Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas, *supra note*, 9.

21 Kauno apygardos teismo 2024 m. rugpjūčio 12 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-200-348/2024.

teismo nutarties, be kita ko, nesutinkant su administracinio poveikio priemonės – turto konfiskavimo – skyrimu. K. S. buvo nubausta už tai, kad 2024 m. kovo 8 d. vykdamą per Kauno teritorinės muitinės Kybartų kelio postą iš Lietuvos Respublikos į Kaliningrado sritį (Rusijos Federaciją) raštu deklaravo 8200 Eur. Per muitinį patikrinimą nustatyta, kad 200 Eur ji turėjo asmeninems reikmėms, o 8000 Eur gabeno tėvui, gyvenančiam Rusijos Federacijoje. Taip K. S. pažeidė Lietuvos Respublikoje įgyvendinamas tarptautines sankcijas, nustatytas 2014 m. liepos 31 d. Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 5i straipsnio 1 dalyje. K. S. už nusižengimą, numatytą ANK 515 straipsnio 1 dalyje, paskirta administracinė nuobauda – 1900 Eur bauda, ir administracinio poveikio priemonė – 8000 Eur konfiskavimas.

Spręsdamas turto konfiskavimo klausimą apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad nagrinėjamu atveju paskirta administracinio poveikio priemonė – turto (8000 Eur) konfiskavimas – yra neproporcinga. Apeliacinės instancijos teismas šią išvadą padarė atsižvelgdamas į tai, jog K. S. anksčiau už analogiško pažeidimo padarymą bausta nebuvo, konfiskuoto turto vertė (8000 Eur) yra kiek daugiau nei 4 kartus didesnė nei paskirta 1900 Eur bauda, o tai, teismo vertinimu, yra neproporcinga pagal padarytą nusižengimą ir pačios K. S. asmenybę. Apeliacinės instancijos teismas taip pat atsižvelgė į tai, kad padarytu administraciniu nusižengimu iš esmės žalos nebuvo padaryta, K. S. nėra linkusi sistemingai pažeidinėti teisės reikalavimus, ir į tai, kad administracinio nusižengimo padarymą lėmė noras padėti artimam giminaičiui – tėvui, jam perduodant pinigų, nes jis pats negali jų išsigryninti.

Kitoje administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-326-1121/2024²² apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs administracinę atsakomybę patraukto asmens M. S. atstovo skundą dėl pirmosios instancijos nutarties, spręsdamas turto konfiskavimo klausimą konstatavo, kad administracinio poveikio priemonės turto konfiskavimo taikymas yra pagrįstas dalyje, jį taikant administracinio nusižengimo dalyko, t. y. prekių, kurioms buvo taikomi ribojimai, dyzeliniams ir benzininiams varikliams, prekės Nr. 1–3, konfiskavimui, tačiau kitai daliai gabentų prekių (t. y. įvairioms naudotų automobilių dalims, prekė Nr. 4) ribojimai nėra taikomi, todėl ir turto konfiskavimas nėra pagrįstas. Taip pat teismas pripažino nepagrįstu administracinio nusižengimo padarymo priemonės, puspriekabės „Krone“, konfiskavimą.

Nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teismas spręsdamas administracinio nusižengimo dalyko ir priemonės konfiskavimo klausimą atsižvelgė į tai, kad konfiskuoto turto vertė siekia 35 009 Eur, puspriekabės „Krone“ vertė – 14 610 Eur, o muitinė paskyrė M. S. administracinę nuobaudą – 600 Eur dydžio baudą, t. y. minimalią sankcijoje numatytą baudą. Teismo vertinimu, už administracinį nusižengimą skirdama minimalią sankcijoje numatytą nuobaudą muitinė konstatavo, kad administracinio nusižengimo pavojingumo laipsnis nėra didelis. Teismas pažymėjo, kad tai yra svarbus aspektas, sprendžiant dėl papildomos priemonės – turto konfiskavimo – taikymo būtinybės ir apimtys. Šiame kontekste apeliacinės instancijos teismas vertino ir tai, kad

22 Vilniaus apygardos teismo 2024 m. spalio 29 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-326-1121/2024.

M. S. anksčiau už analogiško pažeidimo padarymą baustas nebuvo, prekės nebuvo draudžiamos civilinėje apyvartoje, M. S. neginčijo administracinio nusižengimo faktinių aplinkybių, priešingai – prisipažino jį padaręs, nuoširdžiai gailėjosi ir padėjo jį išaiškinti, be to, padarytu administraciniu nusižengimu iš esmės žalos nebuvo padaryta.

Šiame kontekste svarbu pažymėti, kad turto konfiskavimu, kaip ir kitomis administracinio poveikio priemonėmis, siekiama įgyvendinti administracinės nuobaudos paskirtį, tai yra papildoma baudimo priemonė. Todėl šiuo atveju negalima nesutikti su apeliacinės instancijos teismo pozicija, kad skiriant minimalią sankcijoje numatytą nuobaudą ir kartu pripažinus, kad veikos pavojingumo laipsnis nėra didelis, visos apimtios turto konfiskavimo taikymas, kuris reikšmingai viršytų patį administracinės nuobaudos dydį, turėtų būti vertinamas kaip neproporcinga priemonė.

Iš esmės analogiškos pozicijos buvo laikomasi ir pirmuosiuose teismo sprendimuose šios kategorijos bylose, sprendžiant turto konfiskavimo klausimą.

Administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-124-932/2023²³ apeliacinis teismas, netenkinęs muitinės apeliacinio skundo dalyje dėl turto konfiskavimo, pabrėžė, kad importo deklaracijoje nurodytų prekių vertė siekia 15 836,07 Eur, o muitinės nutarimu L. P. buvo paskirta 1200 Eur galutinė nuobauda. Teismo vertinimu, administracinio poveikio priemonė, kuri iš esmės turi padėti įgyvendinti nuobaudos paskirtį, šiuo atveju taptų papildoma nubaudimo priemone, kuri reikšmingai viršytų nuobaudos dydį ir būtų neproporcinga tiek padarytam administraciniam nusižengimui, tiek nuobaudos tikslų įgyvendinimui. Apeliacinės instancijos teismas, priimdamas sprendimą dėl administracinės poveikio priemonės taikymo, taip pat atsižvelgė į tai, kad L. P. administraciniai nusižengimai buvo padaryti veikiant neatsargia kaltės forma, o ginčo prekės yra išskirtinai civilinio pobūdžio. L. P. neginčijo administracinių nusižengimų faktinių aplinkybių, iš jo paaiškinimų matyti, kad jis nėra linkęs sistemingai pažeidinėti teisės aktų reikalavimus, o nagrinėjamus administracinius nusižengimus lėmė tik nerūpestingas elgesys. Be to, L. P. tokio pobūdžio administracinius nusižengimus padarė pirmą kartą, anksčiau administracine tvarka baustas tik už Kelių eismo taisyklių pažeidimus.

Iš nurodytų teismų sprendimų matyti, kad teismas, nagrinėdamas turto konfiskavimo taikymo pagrįstumą, vertino asmens ankstesnius teisės aktų reikalavimų pažeidimus ir jų sistemingumą, t. y. ar asmuo tokio pobūdžio pažeidimą padarė pirmą kartą, ar sistemingai pažeidinėja teisės aktų reikalavimus, taip pat kaltės formą (tyčia ar neatsargumas), asmens paaiškinimus dėl kaltės (nuoširdžiai prisipažino ar neigė kaltę), konfiskuojamų prekių savybes (civilinės, karinės ar dvejopos paskirties prekės), prekių kiekį ir vertę, asmeniui skiriamos baudos dydžio ir konfiskuojamų prekių vertės santykį.

Apibendrinus pirmiau nurodytus teismo sprendimus, galima pagrįstai teigti, kad susiklosčius tokiai situacijai, kai asmuo sąžiningai klysta dėl gabenamos prekės, klaidingai interpretuoja

23 Vilniaus apygardos teismo 2023 m. balandžio 28 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. AN2-124-932/2023.

ribojamąsias priemones įgyvendinančius teisės aktus, suklysta dėl gabenamų prekių savybių, t. y. veikia neatsargia kalte, gabenamos prekės yra išskirtinai civilinio pobūdžio ir jų vertė reikšmingai viršija skiriamos baudos dydį, sankcionuojamų prekių konfiskavimas nelaikytinas pagrįstu ir proporcingu. Tokiu atveju galima pagrįstai teigti, kad šiuo metu teismų praktika formuojasi ta linkme, kad nustačius ANK 515 straipsnio pažeidimą prekių konfiskavimo taikymo galimybė yra ribota. Vis dėlto reikia pripažinti, kad situacija nuolat keičiasi ir artimiausiu metu peržiūrėjus nacionalinius įstatymus ir įgyvendinus 2024 m. balandžio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą (ES) 2024/1226 dėl nusikalstamų veikų apibrėžties ir sankcijų už Sąjungos ribojamųjų priemonių pažeidimą, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2018/1673, baudžiamosios ir administracinės atsakomybės už tarptautinių sankcijų pažeidimą teisinis reglamentavimas, įskaitant turto konfiskavimo taikymą, gali kardinaliai pasikeisti.

Išvados

1. Iš apžvelgtų naujausių ir aktualiausių 2024 m. priimtų teismų sprendimų matyti, kad šios kategorijos bylose daugiausia dėmesio skiriama subjekto kaltės ir turto konfiskavimo pagrįstumo vertinimui.
2. Naujausios teismų praktikos apžvalga ir analizė leidžia teigti, kad teismai į subjekto kaltės nustatymą nežiūri formaliai ir vertindami subjekto kaltę atsižvelgia į konkrečius asmens veiksmus, jų pobūdį, intensyvumą, būdą, pastangas juos darant, situaciją, kuriai esant tie veiksmai buvo padaryti, asmens vaidmenį tarptautinėje prekių tiekimo grandinėje, muitinės veiklą reglamentuojančių teisės aktų išmanymą, taip pat muitinės pareigūnų veiksmus, kurie tam tikrais atvejais gali būti lemiami konstatuojant subjekto kaltės nebuvimą.
3. Muitinės veikloje nustatant tarptautinių sankcijų pažeidėją itin reikšminga Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pozicija šiuo klausimu. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo sprendime pažymėjo, kad tarptautinėje prekių tiekimo grandinėje dalyvauja ne vienas asmuo, kuris gali prisidėti prie tarptautinių sankcijų pažeidimo, todėl muitinė kiekvienu atveju turėtų nustatyti kiekvieno asmens indėlį į tarptautinių sankcijų pažeidimą, tokių veiksmų reikšmingumą ir atsižvelgdama į tai priimti sprendimą dėl kaltojo asmens.
4. Šiuo metu besiklostanti teismų praktika, susijusi su turto konfiskavimu, rodo, kad turto konfiskavimo taikymas padarius administracinį nusižengimą, numatytą ANK 515 straipsnyje, yra ribotas, nes dažniausiai yra pripažįstamas kaip neproporcingas. Iš apžvelgtų ir analizuotų teismo sprendimų matyti, kad teismas, nagrinėdamas turto konfiskavimo taikymo pagrįstumą, atsižvelgia į asmens ankstesnius teisės aktų reikalavimų pažeidimus ir jų sistemingumą, t. y. ar asmuo tokio pobūdžio pažeidimą padarė pirmą kartą, ar sistemingai pažeidinėja teisės aktų reikalavimus, taip pat kaltės formą (tyčia ar neatsargumas), asmens paaiškinimus dėl kaltės (nuoširdžiai prisipažino ar neigė kaltę), konfiskuojamų prekių savybes (civilinės, karinės ar dvejopos paskirties prekės), prekių kiekį ir vertę, asmeniui skiriamos baudos dydžio ir konfiskuojamų prekių vertės santykį.

Violation of International Sanctions in Customs Activities: Latest Lithuanian Court Practice

Mykolas Romeris University Law School

Institute of Public Law

Erika Pudžmytė

E-mail: erika.pudzmyte@mruni.eu

DOI: 10.13165/LT-24-01-11

Summary. *The application of responsibility for violating international sanctions in the Republic of Lithuania has become relevant only in recent years, following the implementation of more sanctions against the Russian Federation and the Republic of Belarus. Therefore, the analysis of court practice is vital and significant for the further application of responsibility for international sanctions violations. Currently, administrative responsibility is most applied in the Republic of Lithuania for international sanctions violations, so there is no court practice regarding criminal responsibility for such violations. Court practice regarding administrative responsibility for international sanctions violations is also not abundant. Still, the existing court practice, which has been forming since 15 April 2023, with significant legal regulatory changes related to administrative responsibility for international sanctions violations, is significant in customs activities when addressing the subject's guilt or property confiscation issues.*

Keywords: *violation of international sanctions, restrictive measures, customs activities, subject's guilt, property confiscation, court practice.*

LIETUVOS TEISĖ

2024

Esminiai pokyčiai

Mykolo Romerio
universitetas

Redaktoriai:

Prof. dr. Lyra Jakulevičienė, Prof. dr. Vytautas Sinkevičius

Vykdančioji redaktorė

Dr. Kristina Kenstavičienė

Redakcinės kolegijos nariai:

Prof. dr. Virginijus Bitė

(Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Privatinės teisės institutas)

Prof. dr. Saulius Katuoka

(Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos

Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės institutas)

Prof. dr. Jolanta Zajančkauskienė

(Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Baudžiamosios teisės ir proceso institutas)

Doc. dr. Juozas Valčiukas

(Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Viešosios teisės institutas)

Recenzentai:

Prof. dr. Lina Mikalonienė (Mykolo Romerio universitetas)

Doc. dr. Marijus Šalčius (Vytauto Didžiojo universitetas)